

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
«ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З КУРСУ «ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА
ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ» У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В 2025–2026 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ»

У 2025–2026 навчальному році курс «Підприємництво та фінансова грамотність» стане обов'язковою навчальною дисципліною для учнів 8 класів у закладах загальної середньої освіти, а учні 9 класів продовжать його вивчення в 2026–2027 навчальному році (фінансову грамотність вивчають як предмет за вибором або факультативно в 10–11 класах). Це важливий крок для розвитку навичок підприємливості та усвідомленого ставлення до фінансових ресурсів молоді, а отже формування фінансово грамотного суспільства в Україні.

Курс «Підприємництво та фінансова грамотність» для 8–9 класів реалізується відповідно до Концепції «Нова українська школа», Державного стандарту базової середньої освіти, наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2024 № 1388, модельних програм, затверджених МОНУ.

Відповідно до Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти навчальний предмет «Підприємництво та фінансова грамотність» належить до *соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі*, однак передбачає міжпредметні зв'язки в межах усіх освітніх галузей.

Модельні навчальні програми з підприємництва та фінансової грамотності впроваджуються для учнів 8–9 класів закладів загальної середньої освіти України з 2025–2026 навчального року як обов'язкового інтегрованого курсу з метою формування підприємницької компетентності, фінансової грамотності: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/matematychna-osvitnia-haluz/matematyka/> (затверджено наказом МОНУ від 27.11.2023 № 1449). Вони охоплюють теми, пов'язані з грошима, фінансовими установами, послугами, основами підприємництва.

Важливо: модельна програма визначає зміст курсу та види навчальної діяльності, проте на її основі заклади освіти можуть розробляти власні навчальні програми.

Метою курсу є формування в учнів ключових компетентностей у сфері підприємництва, фінансів, критичного мислення та відповідального прийняття рішень.

Підприємництво та фінансова грамотність у 8 класі

Курс «Підприємництво та фінансова грамотність» у 8 класі є наскрізним інтегрованим курсом, що спрямований на формування в учнів ключових компетентностей: підприємницької, фінансової, соціальної та громадянської, інформаційно-комунікаційної.

04 квітня 2025 року завершився конкурс Міністерства освіти і науки України, в межах якого заклади освіти обирали підручники для 8 класу на 2025–2026 навчальний рік. До їхньої уваги було представлено дев'ять підручників із підприємництва та фінансової грамотності, які, за результатами, отримали гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України». Ознайомитися з навчальними матеріалами можна на [сторінці МОНУ](#). *Усі підручники розроблені за однією з чотирьох затверджених модельних програм та мають електронний додаток, навчально-методичний посібник для вчителів, робочий зошит, презентації для уроків.*

Навчальний матеріал для 8 класу не має чітко встановленої загальної тривалості в 17 годин, оскільки це пов'язано з навантаження учнів, тоді як змістові лінії курсу стосуються надпредметних тем, що формують уявлення про громадськість та розвивають уміння.

Змістові лінії курсу «Підприємництво та фінансова грамотність» у 8 класі:

- Гроші та їх функції. Історія грошей. Сучасні форми грошей.

- Доходи та витрати. Планування сімейного бюджету.
- Фінансові установи. Банки, банківські картки, депозити, кредити.
- Фінансова безпека. Шахрайство, захист персональних даних.

Компетентнісний підхід у викладанні фінансової грамотності для учнів 8 класу передбачає формування в них комплексних знань, умінь та навичок, що дозволяють ефективно керувати особистими фінансами, приймати обґрунтовані фінансові рішення. Цей підхід фокусується не лише на засвоєнні знань, а й на вмінні застосовувати їх на практиці, розумінні принципів роботи фінансової системи, плануванні бюджету, інвестуванні та уникненні боргів.

Інтегрований курс «Підприємництво та фінансова грамотність» основної школи має чітко визначену *практичну спрямованість*, яка реалізується під час організації пошуку необхідної інформації, експериментів, виконання практичних робіт і вправ, моделювання, розв'язування ситуативних, проблемних, аналітичних завдань та проведення досліджень, у ході роботи, зокрема самостійної, з науково-популярною літературою, нормативними документами, інтернет-ресурсами тощо. Зазначена діяльність спрямована на розвиток умінь і навичок роботи учнів / учениць із джерелами інформації, а також передбачає виконання поставлених соціально-економічних завдань, здійснення порівняльного аналізу, проведення мінідосліджень, дискусій, експертиз, круглих столів, ділових і рольових ігор, підготовку презентацій і виступів, виконання творчих робіт, індивідуальних і колективних проєктів, написання есе, повідомлень тощо. Мета цих робіт може бути різною: мотиваційною, корегувальною, контролювальною тощо. Рекомендується застосовувати доцільні для певних видів діяльності форми роботи: індивідуальну, парну, групову, фронтальну.

Уроки мають бути практико-орієнтованими, з акцентом на життєві ситуації, навчання через гру, роботу з іграшковими грошима, обговорення реальних фінансових ситуацій та завдань, що вимагають розрахунків і планування (наприклад, симуляція «Мій бюджет»).

Практичні роботи проводяться на уроці та вдома. Рішення щодо оцінювання робіт (усіх чи вибірково) приймає вчитель.

Запропонована *тематика досліджень*, проєктів може бути змінена вчителем у межах вивчення відповідної теми з урахуванням матеріально-технічного забезпечення, наявності власних цікавих дидактичних розробок, рівня підготовленості класу, інтересів дітей тощо. Результати дослідження учнів учитель оцінює під час презентацій. Слід зазначити, що *дослідницький метод* як один із провідних способів організації пошукової діяльності учнів у навчальній роботі сприяє набуттю ними умінь і навичок самостійної роботи. Цей метод використовується у проведенні спостережень, обчислень, експериментів, складанні графіків, діаграм, схем, звітів, роботі з різними джерелами інформації, виконанні творчих завдань. Указані підходи сприятимуть формуванню в учнів / учениць не лише компетентностей у галузі фінансів, а й інших ключових компетентностей: розвиток критичного мислення, уміння аналізувати фінансову інформацію, розпізнавати шахрайські схеми та приймати зважені рішення щодо фінансових інструментів.

Значний вплив на результативність навчального процесу *мають освітні технології*: проблемного, особистісно орієнтованого характеру, перевернутого навчання, критичного мислення тощо.

Організація освітнього процесу передбачає:

- зв'язок навчання з життям;
- підвищення мотивації учнів / учениць до навчання;
- реалізацію діяльнісного та компетентнісного підходів до навчання;
- розвиток самостійності й активності учнів / учениць;
- розвиток уміння адаптуватися до умов реального навколишнього світу;

- уміння спілкуватися, співпрацювати з однокласниками / однокласницями в процесі різних видів діяльності.

Міжпредметні зв'язки:

- математика (розрахунки доходів, витрат, відсотків);
- інформатика (створення презентацій, онлайн-дослідження);
- громадянська освіта (права споживача, етика ведення бізнесу).

Оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів навчання з курсу «Підприємництво та фінансова грамотність» має бути орієнтовано на вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів / учениць, зазначених у Державному стандарті базової середньої освіти, та спрямовано на перевірку ключових компетентностей, обов'язкових результатів навчання.

Вивчення інтегрованого курсу «Підприємництво та фінансова грамотність» передбачає формувальне та підсумкове оцінювання. З метою формувального оцінювання можуть бути застосовані тестові завдання для самоконтролю, наведені наприкінці кожного параграфа. Підсумкове оцінювання доцільне як у процесі навчання (поточне), так і на різних його етапах (власне підсумкове). Підсумкове оцінювання в курсі «Підприємництво та фінансова грамотність» здійснюється за групою 3 результатів навчання, що визначені критеріями оцінювання за освітніми галузями (додаток 2 до рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, затверджених наказом МОНУ від 02.08.2024 № 1093). Оцінюючи результати навчальної діяльності, необхідно враховувати рівень засвоєння учнями / ученицями теоретичних знань і рівень сформованості в них практичних умінь, досвід дослідницької та творчої діяльності. Тому пропонується в межах зазначеної групи результатів навчання окремо оцінювати теоретичну та практичну складові курсу. Оцінювання проводиться періодично. Кількість і види робіт для поточного оцінювання вчитель може встановлювати самостійно. Поточний контроль здійснюється через усне опитування, тестування, проведення самостійних, практичних та творчих робіт, за результатами досліджень із застосуванням комп'ютерних програм, захист проектів тощо.

Семестрове (підсумкове) оцінювання радимо проводити так: оцінювання практичної складової – за результатами виконання практичних робіт, а теоретичної складової – за результатами виконання підсумкової роботи для контролю теоретичних знань. Як саме оцінювати практичні роботи, учитель вирішує самостійно й повідомляє учням / ученицям критерії оцінювання. Щодо оцінювання робіт для контролю теоретичних знань – учні / учениці заздалегідь інформуються, скільки балів вони можуть набрати за правильне виконання кожного завдання і як ці бали переводяться в оцінку за 12-бальною шкалою (за умови, що заклад освіти вибрав таку шкалу оцінювання). У підсумковій оцінці за семестр мають бути враховані і теоретична, і практична складові.

Шановні вчителі, ставайте модераторами освітнього процесу, не джерелом «готових істин», демонструйте зв'язок теорії з практикою на реальних прикладах, сприяйте дослідницькому інтересу учнів до світу грошей і бізнесу, розвивайте фінансову культуру через щоденні приклади: покупки, заощадження, розумне споживання.

Корисні інтернет-ресурси для вчителів курсу «Підприємництво та фінансова грамотність»:

1. Гаразд – це безкоштовна онлайн-платформа для підвищення рівня фінансової грамотності: <https://harazd.bank.gov.ua/>

2. Талан – сайт для освітян: <https://talan.bank.gov.ua/>

3. Фінансова грамотність для освітян:
<https://prometheus.org.ua/>

Список використаних джерел:

1. Всеукраїнська школа онлайн. – URL : <https://lms.e-school.net.ua/course>
2. Державна служба якості освіти. – URL : <https://sqe.gov.ua/navchalni-vtrati-v-umovakh-viyni-yak-uchi/>
3. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
4. Закон України «Про освіту». – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Інформаційний сайт ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». – URL : <https://imzo.gov.ua/2022/04/06/v-instituti-modernizatsii-zmistu-osvity-pidhotovleno-resurs-navchal-no-metodychna-skarbnytsia-nush-5-6-klasy/>
6. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р). – URL : <https://cutt.ly/PXrsKAs>
7. Модельні навчальні програми для 5–9 класів. – URL : <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>